



**МУЗЕЙНИЦТВО
В УКРАЇНІ:
ІСТОРІЯ ТА
ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОГО
РОЗВИТКУ**

ФОРМУВАННЯ МУЗЕЙНОЇ МЕРЕЖІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

У статті досліджено процес становлення і розвитку музейної мережі в Україні, що почався на південних землях на початку ХІХ ст. на тлі бурхливого розвитку античної археології. Проаналізовано діяльність окремих музейних осередків щодо дослідження і збереження історичних пам'яток українського півдня.

Ключові слова: старожитності, кабінет рідкісних речей, випадкові знахідки, розкопки, музейний осередок, музейна мережа.

В історії українського музейництва південний регіон займає особливе місце. Саме південні землі на початку ХІХ ст. стали тим епіцентром, звідкіль хвилі музейного руху розійшлися по всій Україні. Це пояснюється бурхливим економічним розвитком українського Півдня на межі ХVІІІ—ХІХ ст., ростом міст, таких як Одеса, Миколаїв, Херсон та ін., зосередженням на новоосвоєних землях потужного наукового і культурного потенціалу. Не останню роль зіграло захоплення інтелігенції наукою — археологією, і особливо археологією античності, а саме землі півдня України надавали можливість долучитись до вивчення цієї історичної епохи. Тому перші музеї, що виникли на початку ХІХ ст. на півдні України — в Миколаєві, Феодосії, Одесі та Керчі — були виключно археологічного профілю.

Доведено, що формування перших музеїв на території півдня України було пов'язане із потребою аматорів оприлюднити збірки випадкових знахідок античних пам'яток на узбережжі Чорного моря, систематизувати їх і захистити від руйнування і тільки набагато пізніше із систематичними дослідженнями південних старожитностей, етнографічних і природних пам'яток.

Довгий час найстарішим музеєм України вважався Миколаївський музей, заснований у 1806 р. на основі збірки випадкових знахідок античних пам'яток, яка належала Чорноморському гідрографічному бюро¹. Але протягом останнього часу деякі дослідники історії музейної справи в Миколаєві, зокрема І.В. Тункіна, Ю.С. Крючков, Н.О. Кухар-Онишко, В.І. Нікітін, наводять факти, користуючись якими можна стверджувати, що перший музей був створений при Депо карт, відкритому в місті Миколаєві не в 1806, а в 1803 році. Найбільш ґрунтовною є наукова версія І.В. Тункіної, яка зби́рала значний документальний матеріал про кабінет рідкісних речей Чорномор-

ського Депо карт. Саме цей кабінет розглядається нею не тільки як перший музей в Миколаєві, але й як перший державний музей в Новоросії, тобто на півдні України².

Усі дослідники стверджують, що ініціатором створення кабінету рідкісних речей при Депо був адмірал маркіз Іван Іванович Траверсе (1754–1831), головний командир Чорноморського флоту і портів з 1802 до 1809 рр. За щасливим збігом обставин його прямий нащадок доктор філософських наук — Олег Олександрович Траверсе є співробітником Національного авіаційного університету і колегою автора цієї статті.

Хоча основним призначенням Депо карт було проведення морської зйомки на Чорному і Азовському морях і виготовлення карт з описом берегів, з часом тут зібралася непогана добірка моделей кораблів, які були побудовані в Миколаївському Адміралтействі, морехідні інструменти та «антики», які були знайдені при проведенні господарських, будівельних та фортифікаційних робіт у береговій лінії Північного Причорномор'я (у районі Херсона, Миколаєва, Керчі, Севастополя, Феодосії). Для зберігання цих та інших рідкісних речей і був заснований Кабінет рідкісних речей при Депо карт.

В основному його колекція комплектувалась завдяки випадковим знахідкам, але документи свідчать і про пожертвування від міщан, військових і інших добродійців. В описах кабінету і відомостях надходжень за 1806 р. перераховувалось 595 археологічних предметів, 22 монет із срібла і міді, а також прізвища людей, які жертвували речі³. До 1806 р. кабінет рідкісних речей при Чорноморському Депо карт у Миколаєві був єдиним музеєм, куди звозили археологічні знахідки з півдня Малоросії.

У 1806 р. попечитель Харківського учбового округу граф С. Й. Потоцький добився права збо-

ру, зберігання та вивчення старожитностей в музеї Харківського університету. Дізнавшись про це, І.І. Траверсе добився такого самого права для Миколаївського кабінету рідкісних речей. У серпні 1809 р. він подав рапорт міністру морських сил В.П. Чичагову. Прохання І.І. Траверсе та В.П. Чичагова було прийняте Олександром І і затверджене наказом, який зобов'язував усі старожитності, знайдені на південних землях Новоросії, доправляти до Миколаєва, де б вони збирались, зберігались і досліджувались. Після офіційного дозволу на існування музею та його колекції був відкритий вільний доступ усім бажаючим до експонатів та його бібліотеки. Таким чином, музей став виконувати ще одну дуже важливу функцію — просвітницьку⁴.

Музей-кабінет при Депо карт проіснував більше ніж 40 років. Його колекцією опікувались у подальшому головний командир Чорноморського флоту О.С. Грейг, М.М. Кумані, який з 1925 року майже 30 років був на посаді управляючого Чорноморського бюро карт. За розпорядженням О.С. Грейга в 1823 році кабінет отримав штатних співробітників: двох вахтерів, чотирьох сторожів і одного утримувача музею (І. Свешніков)⁵.

У 1838 році Адміралтейство міста збудувало для музейної експозиції спеціальний павільйон. На цей час музей мав археологічну, нумізматичну, природничу, історичну та морську колекції. Про деякі музейні предмети особливої наукової ваги було відомо в Товаристві історії та старожитностей російських при Московському університеті. Деякі дослідники спеціально здійснювали подорожі до Миколаєва з метою їх побачити⁶. Тільки в 1935 році начальник Головного морського штабу князь О.С. Меншиков, віддав наказ передати предмети, що зберігались в Кабінеті рідкісних речей, до Рішельєвського ліцею м. Одеси, Одеського міського музею старожитностей, Керченського музею та в Чорноморську штурманську роту в Миколаєві. В останню в 1837 р. були повернуті предмети, які в 1925 році були звідти перенесені в Депо — мармурові статуї, монети, посуд із Ольвії. 535 експонатів природничо-наукового характеру і антична нумізматична колекція були передані Херсонському училищу торгового мореплавання. Після створення в 1839 році Одеського товариства історії та старожитностей, а в 1840 році його музею, в Одесу було передано колекцію із 36 античних статуй, а в 1846 році — 489 античних монет із колекції Чорноморської штурманської роти. Таким чином, античне зібрання

Кабінету рідкісних речей Чорноморського Депо карт стало важливою складовою частиною музею Одеського товариства історії та старожитностей. І навіть після цієї передачі цінностей частина музейної колекції Депо карт залишилась в Миколаєві і продовжувала існувати. В 1826 році штурманська рота була перетворена на чоловічу гімназію, де був сформований нумізматичний кабінет, що містив залишки колекції Депо карт, зокрема, зібрання російських та західноєвропейських монет нового часу. Доля цієї частини колекції сьогодні залишається нез'ясованою, як і доля інших експонатів, що залишились після закриття кабінету рідкісних речей.

Звичайно, це перше в Україні офіційне музейне зібрання мало традиційний для свого часу характер «кунсткамери», коли природничо-наукові рідкісні речі були сусідами «антиків». Але він був першим музеєм, який виконував усі притаманні музею нового часу функції — збирати, зберігати, вивчати і популяризувати музейні зібрання. Проіснував музей достатньо довго, майже 40 років, всупереч розповсюдженій версії про його коротку історію існування⁷.

У 1811 році був створений Феодосійський музей старожитностей. Велика заслуга в цьому належала місцевим колекціонерам і меценатам. У витоків створення музею в Феодосії стояв Семен Михайлович Броневський, з 1810 до 1816 рр. — міський голова Феодосії. Під час численного будівництва і реконструкцій в Феодосії було знайдено велику кількість мармурових дощок, надгробків, барельєфів, старовинних текстів на плитах. Будучи людиною освіченою, він заборонив їх нищити, використовувати як будівельний матеріал і віддав розпорядження негайно повідомляти про такі випадки міську владу і зносити їх у виділене місце — приміщення непрацюючої мечеті. В цьому ж 1810 році міський голова неодноразово піднімав питання про відкриття в місті музею старожитностей перед членами Феодосійської міської Думи. Через рік, 31 травня 1811 року, було прийнято офіційне рішення про відкриття сховища старовини.

Першим придбанням новоствореного музею було зібрання старожитностей місцевого купця Дживарджи. Місто виділило 1250 карбованців на придбання 100 мідних римських монет, 34 грецьких і римських голівок, амфор, світильників, ваз та інших «антиків»⁸. Так було покладено початок колекції Феодосійського музею старожитностей. До останніх днів свого життя

С.М. Броневський займався удосконаленням музею. Заручившись підтримкою товариства історії і старожитностей російських при Московському університеті і домовившись про співпрацю з відомим одеським краєзнавцем Я.В. Тетбу де Марин'ї Семен Михайлович почав працювати над першим описом музейної колекції. С.М. Броневський склав опис, а його колега Тетбу де Марин'ї доклав до нього малюнки, щоправда до смерті С.М. Броневського в 1830 р. опис так і не був виданий.

Першим директором Феодосійського музею старожитностей став новий міський голова Б. Галера, який активно взявся поповнювати фонди музею за рахунок старовинних предметів з розкопок в Херсонесі та Єнікале, отримавши на це з міської скарбниці 100 карбованців. У 1816 році в описі колекції Феодосійського музею з'явилися 8 давньогрецьких барельєфів, 200 нових античних монет із різних грецьких причорноморських міст, плити з грецькими і генуезькими написами, грецькі вази тощо⁹.

У подальшому, 30 років поспіль, директором Феодосійського музею старожитностей був І.І. Глаперон (1818–1848), який зарекомендував себе як серйозний вчений. Після себе він залишив особисту нумізматичну колекцію, плани Феодосії, наукові доробки з геральдики. Одеське товариство історії та старожитностей навіть планувало надрукувати частину його наукової спадщини. За часи його роботи в Феодосійському музеї двічі склалися описи колекції в 1818 та в 1827 роках.

Справедливості заради треба відмітити, що в часи його керівництва музейна колекція зростала в основному за рахунок приватних пожертв: Л.К. Бодде, С.М. Броневського, графа Л. Кочубея, міністра внутрішніх справ, археолога за покликанням, П.О. Перовського, письменника і освітянина А.Ф. Спади та ін. Субсидії, що їх виділяло місто в період з 1811 до 1826 рр., різко зменшилися (нараховували лише 776 крб. 43 коп.), а в 1926 році міська дума зовсім припинила його фінансування¹⁰. Це були важкі часи для музею.

Тільки в середині XIX ст. в середовищі найбільш освіченої міської еліти визріла думка про перетворення музею в науковий центр, який будувати свою роботу на наукових засадах. Наприкінці 1849 р. директором музею був призначений Е.Ф. де Вільков, який обіймав цю посаду до 1864 р. Новий директор був членом Одеського товариства історії та старожитностей і сам невтомним істориком – дослідником.

Музей з 1849 року був поставлений під науковий патронат Одеського товариства історії та ста-

рожитностей (ОТІС), яке прийняло рішення про щорічне перерахування на утриманні музею 100 карбованців. В 1851 році була прийнята ухвала, про передачу на утримання музею із щорічного татарського збору ще 100 карбованців сріблом.

Тільки за перше десятиріччя після передачі музею під патронат ОТІС його колекція суттєво збільшилась за рахунок передачі речей з розкопок, пожертв, новопрдбань, передачі частини старожитностей з Одеси. Товариство сприяло формуванню при музеї наукової бібліотеки. В 1858 році влада губернії видала розпорядження про передачу до Феодосійського музею всіх історичних цінностей, знайдених при будівництві і розкопках курганів під Феодосією (з 1852 року дирекція музею регулярно проводила такі експедиції). В 1873 році музей отримав нове приміщення, споруджене на кошти І.К. Айвазовського, відомого художника, палкого патріота Феодосії, який для реалізації цього проекту влаштував спеціальну виставку в Санкт-Петербурзі.

Поступово Феодосійський музей старожитностей перетворився в науковий центр східного Криму, хоча його перші кроки по вивченню історії краю і не були без недоліків. Робота проводилась в основному силами аматорів, експозиції часто базувались на привабливих, але не дуже цінних в науковому відношенні знахідках, ще й безсистемно описаних, однаково певна частина унікальних старожитностей дійшла до нас завдяки саме пам'яткоохоронній роботі музею в початковий період його діяльності.

Третім за часом виникнення музейним осередком півдня України став Одеський музей старожитностей, закладений за сприяння генерал-губернатора князя М.С. Воронцова і відкритий 9 серпня 1925 року в павільйоні садиби відомого археолога І.П. Бларамберга, вихідця з Голландії. Він долучив до цієї справи своїх колег П. Дюбрюкса, І. Стемпківського та інших і першим подарував музею колекцію єгипетських, грецьких, римських старовинних речей, всього 182 предмети, 265 грецьких і римських монет та 50 томів книг. Ще одна частина колекції була придбана для музею за 1000 карбованців з міського бюджету в 1862 році. Посередником у цій справі виступив згадуваний вище М. С. Воронцов, який звернувся до імператора Миколи I за дозволом витратити міські гроші на розвиток міста і музею зокрема. Невдовзі дозвіл було отримано і гроші надані музею для купівлі експонатів.

П. Дюбрюкс і І. Стемпківський, які проводили розкопки в Ольвії, Херсонесі, Боспорі, в свою



чергу, передали музею великі колекції античних пам'яток. Збірки музею значно поповнилися після створення Одеського товариства історії та старожитностей (ОТІС) і його музею. Музей формувався із приватних пожертв членів товариства. Першими експонатами музею ОТІС стали особисті подарунки членів-засновників товариства, а також пожертвування від державних місцевих установ.

Так, в 1840-х роках професор Рішельєвського ліцею та секретар ОТІС М. Мурзакевич надав до фондів колекцій музею багато реліквій, пов'язаних з історією Запорізької Січі, серед них була замовлена ним копія храмової ікони січової Покровської церкви, на якій зображено представників козацької старшини (оригінал ікони загинув від пожежі наприкінці ХІХ ст.), орденські знаки та аксельбант Г. Потьомкіна¹¹.

У 1858 році цей музей було остаточно об'єднано з міським музеєм старожитностей. І надалі члени ОТІС постійно поповнювали фонди музею стародруками, «антиками», колекціями живопису тощо, особливо після того, як Товариство отримало право проводити археологічні розкопки на всій території південної України. Нові археологічні знахідки долучались до фондів міського музею старожитностей, а науковий доробок і результати наукового опрацювання колекцій друкувались на сторінках «Записок ОТІС». У майбутньому світ побачили 33 томи таких записок, на сторінках яких друкували свої праці такі відомі вчені та громадські діячі, як А. Скальковський, О. Мациєвич, О. Мартос, П. Шміт, А. Флоровський, А. Берт'є-Делагард, а пізніше – Д. Яворницький, І. Крип'якевич, М. Грушевський та інші.

З моменту виникнення Одеського товариства історії та старожитностей на південних землях України виник авторитетний науковий центр, який взяв під науковий і адміністративний патронат усі музейні осередки на українському Півдні. ОТІС налагодило плідні наукові стосунки з університетами Москви та Санкт-Петербургу, науковими центрами Польщі, Румунії, Греції, Чехії та іншими країнами. Це також сприяло пошуку цікавих музейних експонатів і поповненню фондів музеїв українського Півдня.

В 1850 році під патронат ОТІС потрапив Керченський музей старожитностей, відкритий 15 червня 1826 року. Ще на початку ХІХ ст. в Керчі при будівництві і видобутку каменю місцеві жителі натикалися на поодинокі знахідки античної епохи. В Керчі заговорили про необхідність систематичних досліджень старожитностей і їх охорону.

Саме в цей час в місті розгорнули свою діяльність по вивченню і охороні старожитностей археолог-аматор Поль Дюбрюкс і І. О. Стемпківський — з 1828 року міський голова Керчі. Поль Дюбрюкс уперше в історії археологічного вивчення Криму відкрив сліди стародавніх поселень навколо Керчі. Завдяки його працям стало відомо точне розташування Пантікапея, Парфенону, Мирмикінона. Його розкопками зацікавився під час своєї подорожі по Криму великий князь Михайло Павлович, який організував у Санкт-Петербурзі підписку пожертв на продовження робіт. У 1818 році імператор Олександр І, будучи проїздом через Керч, відвідав розкопки і на знак вдячності передав у розпорядження археолога весь зібраний матеріал. Підтримало аматора і губерніяльне керівництво в особі губернатора О. С. Лапинського, а генерал-губернатор Новоросійського краю і Бессарабії О. Ф. Ланжерон добився від уряду виділення суми 500 крб. для продовження робіт і консервації пам'яток¹².

Звернули увагу на роботу П. Дюбрюкса і в Російській Академії наук. Пізніше неодноразово П. Дюбрюкс представляв в столицю описи керченських старожитностей розкопаних у 1818, 1834 та інших роках.

Збірка старожитностей, серед яких було багато унікальних предметів, зробила його будинок музеєм. Тому, незважаючи на те, що офіційно зафіксованою датою відкриття Керченського музею старожитностей є 15 червня 1826 р., можна в упевненості стверджувати, що своє існування він почав набагато раніше, ще в 1817–18 рр., коли вже згадується приватне зібрання старожитностей в будинку П. Дюбрюкса. Існує навіть опис музейних предметів станом на 1820 р.¹³ У 1925 році на основі доповідної записки поданої імператору Олександрові І М. С. Воронцовим було прийняте рішення про відкриття музеїв в Одесі і Керчі¹⁴. Після офіційного заснування музею П. Дюбрюкс передав в його фонди всю свою колекцію, яку продовжував поповнювати до своєї смерті в серпні 1835 року. У цьому ж 1835 році музей придбав власне приміщення на горі Мітридат, де в майбутньому розмістились колекції (скоріше їх залишки) з розкопок курганів Куль-Оба, Золотого і Царського курганів.

З моменту свого виникнення Керченський музей старожитностей являвся відділенням Одеського міського музею старожитностей. Саме директор музею в Одесі І. П. Бларамберг у 1826–1831 рр. очолював і Керченський музей. Після смерті І. П. Бларамберга і І. О. Стемпківського музей певний час

доглядав П. Дюбрюкс, а в 1833 році після розділу Одеського і Керченського музеїв директором музею в Керчі став А. Б. Ашик, який керував музеєм в період з 1833 до 1852 рр. За цей час збірка музею суттєво збільшилась за рахунок передачі в його фонди пожертв з приватних колекцій.

З 1833 року музей знаходився в підпорядкуванні імператорської Археологічної комісії. З того часу його основними завданнями стало не стільки збір і охорона пам'яток, скільки пошук оригінальних експонатів для поповнення музею в Ермітажі. Відкриття багатющого кургану Куль-Оба в 1830 році змусило уряд орієнтувати музей на розкопки курганів з метою вилучення художніх цінностей.

М.С. Воронцов навіть спробував поставити фінансування музею в залежність від кількості переправлених в Санкт-Петербург цінностей¹⁵.

При розкопках некрополів і надмогильних курганів столиці Боспорського царства, яке за розкішно змагалась з Афінами і Александрією Єгипетською, було знайдено безліч прекрасних художніх виробів, у тому числі, і з дорогоцінних металів. Усі вони були вивезені до імперського центру і нині зберігаються в Ермітажі. В Керченському музеї стали залишати або речі, які важко було вивезти, або копії, або малозначущі знахідки. До того ж, решту найцінніших експонатів Керченського музею старожитностей англійці

вивезли до Лондону в Британський музей, коли захопили Керч у ході Кримської війни 1853–1857 років¹⁶.

Картину спустошення музею описав у 1882 році Ю.Ю. Люценко в листі до головного охоронця Історичного музею в Москві О.В. Орешнікова «... Керченський музей дуже поганий — усе добуто в тамтешньому, класичному ґрунті негайно відсилається до Петербургу й тому він не може дати ніякої уяви про багатство тамтешніх розкопок...» — писав Ю. Люценко¹⁷.

Не кращим було положення і інших музеїв півдня. Так, у 1847 році, спеціальним урядовим наказом було дозволено залишати в музеях Одеси тільки ті старожитності, які не підходили для відправки в Санкт-Петербург або Москву. Звичайно, без державної підтримки, будучи лише джерелом поповнення центральних музеїв Росії, діяльність музеїв півдня України і Криму з вивчення і охорони пам'яток історії та культури в I половині XIX ст. залишалась безсистемною. Були відсутні чітка структурна спрямованість, науковий підхід до проведення розкопок, формування експозицій. Проте, пам'яткоохоронна діяльність музейних сподвижників, незважаючи на прорахунки та недоліки, сприяла збереженню унікальних пам'яток, які сьогодні є невід'ємною частиною культурної спадщини України.

Джерела та література

1. Мезенцева Г.Г. Музеєзнавство. — К. : Вища шк., 1980. — С. 18.
2. Тункина И. В. Кабинет редкостей Черноморского бюро картографии // Очерки истории русской и советской археологии. Сб. статей. — М., 1991. — С. 12.
3. Хлопинська Л. Д. До дати створення краєзнавчого музею у м. Миколаєві // Музейний часопис до 90-річчя Миколаївського обласного краєзнавчого музею). — Миколаїв: «Атол», 2003. — С. 6.
4. Там само. — С. 7.
5. Там само. — С. 8, 9.
6. Там само. — С. 9.
7. Мезенцева Г.Г. Вказ. праця. — С. 18.
8. Непомнящий А.А. Музейное дело в Крыму и его старатели (XIX — начало XX века). Библиографическое исследование. — Симферополь, 2000. — С. 24.
9. Там само. — С. 27.
10. Там само. — С. 31.
11. Стрижова І. А. Внесок професорів Новоросійського університету у пам'яткоохоронну справу II половини XIX ст. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія : зб. наук. пр. — Вінниця, 2006. — С. 104–108.
12. Непомнящий А.А. Вказ. праця. — С. 77.
13. Там само. — С. 80.
14. Зенкевич Хр. Керчь: в прошедшем и настоящем. Историко-археологический и географический очерк. — Керчь : Лаго и К°, 1894. — С. 105, 106.
15. Непомнящий А.А. Вказ. праця. — С. 95.
16. Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеєзнавство: навч. посіб. — К.: Знання, 2008. — С. 188.
17. Непомнящий А.А. Вказ. праця. — С. 133.

Татьяна Курченко

Формирование музейной сети юга Украины в первой половине XIX столетия

В статье исследован процесс становления и развития музейной сети в Украине, который начался на южных землях в начале XIX века на фоне бурного развития античной археологии. Проанализована деятельность отдельных музейных очагов по исследованию и сохранению исторических памятников украинского юга.

Ключевые слова: древности, кабинет редкостных вещей, случайные находки, раскопки, музейный очаг, музейная сеть.

Kurchenko Tetiana

Formation of the museum network of the south of Ukraine in the first half of XIX century

A process of becoming and development of a museum network in Ukraine has been examined there had the article, which had begin in the Southern lands in the beginning of XIX century against a background of a stormy antic archeology. An activity of separate museum centres upon research and preservation of the historic monuments of die Ukrainian South was analyzed there.

Key words: Antiquity, study of rare things, casual findings, diggings, museum centre, museum network.

УДК 069.014 «19» (477.75)

Ірина Стельмах (м. Сімферополь)

ГРОМАДСЬКІ МУЗЕЇ В КРИМУ (80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ): МЕРЕЖА ТА ТЕМАТИКА ФОНДОВИХ КОЛЕКЦІЙ

Розглянуто діяльність громадських музеїв Криму в радянський період. Вивчення основних принципів формування фондів і створення експозицій повоєнного часу дає змогу визначити склад збережених колекцій і перспективи їхнього використання на сучасному етапі.

Ключові слова: громадські музеї, радянський період, фонди, експозиція, профільна група.

Громадські музеї наприкінці 80-х рр. ХХ ст. зайняли чільне місце серед культурних установ країни, заявили про себе як про динамічну, самоорганізуючу систему виявлення і відбору культурних, історичних та моральних цінностей. Їхнє створення було результатом натхненної багаторічної праці громадських колективів, які вивчали історію рідного краю, міста, села, підприємства, колгоспу або радгоспу, навчального закладу, біографій земляків, окремих історичних подій. Вирішальним фактором, що впливало на розвиток, функціонування та постійне зростання мережі музеїв на громадських засадах, була їхня роль у ідеологічній та масово-пропагандистській роботі. Найважливішими завданнями того часу були пропаганда радянського способу життя та вирішення соціальних потреб населення у розвитку існуючих та створенні нових культурних закладів.

У зв'язку з відсутністю централізованої системи обліку даної категорії музеїв існують значні роз-

біжності в оцінюванні їхньої чисельності. Згідно з одними даними 1981 р. у СРСР діяло близько 12 тисяч таких осередків¹, за іншими – 1982 р. у країні нараховувалося трохи більше 10 тисяч², а 1985 р. їхня чисельність зросла до 15 тисяч, що є яскравим свідченням зростання мережі взагалі.

У Кримській області також спостерігалось постійне зростання кількості громадських музеїв. Тільки 1985 р. відповідно до інформаційної довідки, підготовленої методичним відділом Кримського обласного краєзнавчого музею, було створено понад 50 музеїв та музейних кімнат³. Згідно з даними щорічних звітів відділу за 1985–1988 рр. можна вибудувати діаграму зміни мережі в Кримській області.

Але вказані цифри не відображали дійсно існуючої на той період картини, оскільки в звітах вказувалися тільки установи, які було взято на облік органами культури: «По області в різних ві-